

## พุทธประวัติ ปฐมโพธิกาล

### ปริเฉทที่ 6 : ปฐมเทศนา และปฐมสาวก

ปริเฉทนี้กล่าวถึงเหตุการณ์หลังตรัสรู้ใหม่ ๆ จนถึงการแสดงธรรมครั้งแรก และการเกิดขึ้นของพระสาวกชุดแรกในพระพุทธศาสนา

---

#### 1. เสวยวิมุตติสุข 7 สถานที่

สัตตมหาสถาน คือ สถานที่สำคัญ 7 แห่งที่พระพุทธเจ้าเสด็จประทับเสวยวิมุตติสุข หลังจากได้ตรัสรู้ธรรมวิเศษแล้วเป็นเวลาแห่งละ 1 สัปดาห์ เรียงตามลำดับดังต่อไปนี้

- สัปดาห์ที่ 1 เสด็จไปประทับภายใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ เสวยวิมุตติสุขตลอด 7 วัน
  - สัปดาห์ที่ 2 เสด็จไปประทับ ณ อนิมิสเจดีย์ ทรงยืนจ้องพระเนตรดูต้นพระศรีมหาโพธิ์ โดยมีได้กะพระเนตรตลอด 7 วัน
  - สัปดาห์ที่ 3 เสด็จไปประทับ ณ รัตนจงกรมเจดีย์ ทรงนิมิตจงกรมขึ้น แล้วเสด็จจงกรมอยู่ที่นี้เป็นเวลา 7 วัน
  - สัปดาห์ที่ 4 เสด็จไปประทับ ณ รัตนฆรเจดีย์ เสด็จไปทางทิศพายัพ แห่ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ประทับนั่งขัดสมาธิในเรือนแก้วซึ่งเทวดานิรมิตถวาย ทรงพิจารณาพระอภิธรรม ตลอด 7 วัน
  - สัปดาห์ที่ 5 เสด็จไปประทับใต้ร่มไม้ไทร โดยมีชื่อว่า อชปาลนิโครธ ซึ่งเป็นที่พักของคนเลี้ยงแกะ ทรงถูกธิดาทั้งสามของท้าวสุวตตีใช้กริยาอิทธิสตรียั่วพระพุทธองค์ให้หลงแต่ไม่สำเร็จ พระพุทธองค์ทรงขับไล่ธิดาทั้งสามออกไปเสีย
  - สัปดาห์ที่ 6 เสด็จไปประทับนั่งขัดสมาธิภายใต้ร่มไม้อันมีชื่อว่า มุจลินท์ ทางทิศอาคเนย์ แห่ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ตอนนั้นเกิดฝนตกลงมาเป็นเวลา 7 วัน พญานาคตนหนึ่งเกิดความเลื่อมใสจึงได้แผ่พังพานป้องพระพุทธเจ้าเป็นเวลา 7 วัน เมื่อฝนหยุดตก พญานาคก็คลายขนดจำแลงกายเป็นมาณพ เข้าไปถวายอัญชลีเฉพาะพระพักตร์และจากไป
  - สัปดาห์ที่ 7 เสด็จไปประทับภายใต้ร่มไม้เกด โดยมีชื่อว่า ราชายตนะ ประทับนั่งเสวยวิมุตติสุขตลอด 7 วัน
- 

#### 2. ทรงตัดสินพระทัยแสดงธรรม

ตอนแรกพระพุทธเจ้าทรงพิจารณาว่า ธรรมที่ตรัสรู้นั้นลึกซึ้ง เห็นได้ยาก เข้าใจได้ยาก คนที่ยังยินดีในกามอาจรู้ตามได้ยาก จึงทรงมีพระดำริจะไม่แสดงธรรม

ต่อมาทรงเปรียบมนุษย์เหมือน ดอกบัว 4 เหล่า

##### 1. บัวพื้นน้ำ พร้อมจะบานทันที

2. บัวปริ่มน้ำ จะบานในวันต่อไป
3. บัวใต้น้ำ ต้องรอเวลาและการอบรม
4. บัวจอมโคลน เป็นอาหารปลาและเต่า ไม่อาจบานได้

พระองค์จึงทรงเห็นว่า ยังมีสัตว์โลกจำนวนหนึ่งที่สามารถรู้ธรรมได้ จึงตัดสินพระทัยแสดงธรรมโปรดชาวโลก

---

### 3. ทรงเลือกผู้ควรฟังธรรม

ครั้งแรกทรงระลึกถึง อาฬารดาบส และ อุทกดาบส เพราะเป็นผู้มีปัญญาและกิเลสน้อย แต่ทั้งสองได้สิ้นชีพแล้ว จึงทรงระลึกถึง ปัญจวัคคีย์ ที่เคยอุปัฏฐากพระองค์ ได้แก่

1. โกณฑัญญะ
2. วัปปะ
3. ภัททิยะ
4. มหานามะ
5. อัสสชิ

พระองค์จึงเสด็จไปยัง ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสี เพื่อแสดงธรรมแก่ปัญจวัคคีย์

---

### 4. ปฐมเทศนา : ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร

เมื่อเสด็จถึงป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ปัญจวัคคีย์ตอนแรกยังไม่เชื่อพระองค์ เพราะเห็นว่าพระองค์ละทวกริยาแล้ว แต่เมื่อพระพุทธเจ้าทรงยืนยันว่า พระองค์ได้ตรัสรู้มรรคโดยชอบแล้ว ปัญจวัคคีย์จึงยอมตั้งใจฟังธรรม ในวันเพ็ญเดือน 8 พระองค์ทรงแสดง ปฐมเทศนา คือ ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร

สาระสำคัญคือ

#### 1. ที่สุด 2 อย่างที่บรรพชิตไม่ควรเสพ

- กามสุขัลลิกานุโยค การหมกมุ่นในความสุขทางกาม
- อตตกิลมณานุโยค การทรมานตนให้ลำบากเปล่า

ทั้งสองอย่างนี้ไม่ใช่ทางพ้นทุกข์

#### 2. มัชฌิมาปฏิบัติ คือ ทางสายกลาง ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8

1. เห็นชอบ
2. ดำริชอบ
3. วาจาชอบ
4. การงานชอบ
5. เลี้ยงชีพชอบ

6. เพียรชอบ
7. ระลึกชอบ
8. ตั้งจิตมั่นชอบ

### 3. อริยสัจ 4

1. ทุกข์ ความเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นต้น
  2. สมุทัย เหตุให้เกิดทุกข์ คือ ตัณหา
  3. นิโรธ ความดับทุกข์ คือ การละตัณหา
  4. มรรค ทางให้ถึงความดับทุกข์ คือ อริยมรรคมีองค์ 8
- 

### 5. พระอัญญาโกณฑัญญะเป็นปฐมสาวก

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรม ท่านโกณฑัญญะได้เกิด ธรรมจักขุ คือ ดวงตาเห็นธรรมว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งหมดย่อมมีความดับไปเป็นธรรมดา

พระพุทธเจ้าทรงเปล่งอุทานว่า

“โกณฑัญญะรู้แล้วหนอ โกณฑัญญะรู้แล้วหนอ”

ตั้งแต่นั้นท่านจึงได้ชื่อว่า อัญญาโกณฑัญญะ

ต่อมาท่านทูลขอบวช พระพุทธเจ้าทรงประทานอุปสมบทด้วยพระวาจาว่า

“จงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว จงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด”  
นี้เรียกว่า เอหิภิกขุอุปสัมปทา คือ การบวชด้วยพระดำรัสของพระพุทธเจ้า

---

### 6. ปญจวัคคีย์บวชครบทั้ง 5

ต่อมาพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่ปญจวัคคีย์ที่เหลือ ได้แก่

- วัปปะ
- ภัททิยะ
- มหานามะ
- อัสสชิ

จนทุกท่านได้ดวงตาเห็นธรรม และได้บวชในพระธรรมวินัย นั้น ปญจวัคคีย์จึงเป็นพระสาวกชุดแรกของพระพุทธศาสนา

---

### 7. อนัตตลักษณะสูตร และพระอรหันต์ ๖ องค์

ต่อมาในวันแรม 5 ค่ำ เดือน 9 พระพุทธเจ้าทรงแสดง อนัตตลักษณะสูตร แก่ปญจวัคคีย์ใจความสำคัญคือ ชั้น 5 ได้แก่

1. รูป

2. เวทนา
3. สัญญา
4. สังขาร
5. วิญญาณ

ทั้งหมดเป็น อนัตตา คือ ไม่ใช่ตัวตน บังคับบัญชาไม่ได้ ไม่ควรยึดว่า นั่นเป็นของเรา นั่นเป็นเรา นั่นเป็นตัวตนของเรา เมื่อฟังธรรมจบ ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ได้บรรลุพระอรหันต์ ครั้งนั้นจึงมีพระอรหันต์ในโลก 6 องค์ คือ

- พระพุทธเจ้า 1 พระองค์
- พระปัญจวัคคีย์ 5

---

สรุป

ปริเฉทที่ 6 แสดงให้เห็นว่า หลังตรัสรู้ พระพุทธเจ้าทรงเสวยวิมุตติสุข ทรงพิจารณาธรรมอันลึกซึ้ง และทรงตัดสินพระทัยแสดงธรรมเพื่อโปรดสัตว์โลก พระองค์ทรงแสดงปฐมเทศนาแก่ปัญจวัคคีย์ คือ ชัมมจักกัปปวัตตนสูตร ทำให้พระอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมและเป็นปฐมสาวก ต่อมาปัญจวัคคีย์ทั้งหมดได้บรรลุพระอรหันต์จาก อนัตตลักขณสูตร

ข้อคิด

พระพุทธศาสนาเริ่มต้นจากพระพุทธเจ้าทรงเห็นว่า แม้ธรรมจะลึกซึ้ง แต่ยังมีผู้พร้อมจะเข้าใจได้ การแสดงปฐมเทศนาจึงเป็นการเปิดประตูแห่งพระธรรมให้ชาวโลกได้รู้จัก ทางสายกลาง อริยสัจ 4 และหนทางดับทุกข์ อย่างแท้จริง.